

Forholdet mellom varslingsplikten i opplæringsloven og taushetsplikten i helsepersonelloven

Helsedepartementet har bedt Helsedirektoratet om en avklaring om rekkevidden av taushetsplikt for helsesøstre knyttet til skolemiljø saker.

TOLKNINGSUTTALELSE | 18.10.2018

Gjelder

- Opplæringslova - § 9 A-4 Aktivitetsplikt for å sikre at elever har eit trygt og godt psykososialt skolemiljø

Vi viser til henvendelse av 8. mars 2018 som Helse- og omsorgsdepartementet har oversendt Helsedirektoratet for besvarelse. Dere ber om en avklaring av rekkevidden av taushetsplikt for helsesøstre. Vi beklager den lange saksbehandlingstiden.

Bakgrunnen for henvendelsen er at det høsten 2017 kom nye regler om skolemiljø etter opplæringsloven¹ kapittel 9 A. Blant annet plikter alle som arbeider i skolen å varsle rektor dersom de har mistanke om, eller kjennskap til at en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Helsesøster arbeider på skolen, men er bundet av særskilte regler om taushetsplikt. Dere opplyser at dere får flere henvendelser med spørsmål om den nærmere rekkevidden av taushetsplikten for helsesøster på skolen, herunder om forholdet mellom varslingsplikten etter opplæringsloven og taushetsplikten etter helsepersonelloven.

Helsedirektoratet er delegert fortolkningsansvar for helsepersonelloven² og vil således gi en redegjørelse for gjeldende regelverk.

Helsedirektoratet er kjent med at Utdanningsdirektoratet på bakgrunn av nytt regelverk om skolemiljø som

trådte i kraft 1. august 2017 har laget et nytt rundskriv (Udir 3-2017). Vi ser at helsepersonells taushetsplikt etter helsepersonelloven er omtalt under punkt 6.4.3:

"Ordlyden «alle som arbeider på skolen » omfatter en vid personkrets (Se mer i pkt.4.2). Det kan derfor tenkes tilfeller der en ansatt på skolen er underlagt en strengere taushetsplikt enn det som følger av forvaltningslovens bestemmelser. For eksempel omfattes en helsesøster på skolen av helsepersonelloven, jf. lovens virkeområde i §§ 2 og 3. Helsepersonell er underlagt en strengere taushetsplikt enn andre som arbeider på skolen, jf. helsepersonelloven §§ 21 og 22. Dette er begrunnet i at opplysningene en helsesøster får i kraft av å være helsepersonell på skolen, skal verne elevens integritet og personvern som pasient. Den strengere taushetsplikten skal dessuten sikre befolkningens tillitt til helse- og omsorgstjenesten (se Helsedirektoratets rundskriv «Helsepersonelloven med kommentarer» utgitt 06.2012 på s. 57).

Strengere taushetsplikt for helsepersonell kan reise særlig spørsmål om varslingsplikten etter oppl. § 9 A-4 andre ledd. Varslingsplikten gjelder for alle som arbeider på skolen som får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Helsepersonell er underlagt strengere taushetsplikt i helsepersonelloven enn etter forvaltningsloven. Hvis det for eksempel er helsesøster på skolen som har opplysninger om at en elev opplever mistriivsel på skolen, og verken eleven eller foreldrene samtykker til at helsesøster får lov til å varsle rektor, er helsesøsteren bundet av taushetsplikten sin, jf. helsepersonelloven §§ 21 og 22. Dette betyr at varslingsplikten til helsepersonell som arbeider på skolen er begrenset av taushetsplikten. For at varslingsplikten skal gjelde, må helsepersonell innhente samtykke fra den opplysningen gjelder, jf. helsepersonelloven § 21 og 22. For barn under 16 år gjelder reglene i pasient- og brukerrettighetsloven §§ 4-4 og 3-4 andre ledd om samtykkekompetanse."

Rettslig utgangspunkt

Helsepersonells taushetsplikt innebærer at helsepersonell skal hindre at andre får tilgang til eller kjennskap til opplysninger om folks legems- eller sykdomsforhold eller andre personlige forhold som de får vite om i egenskap av å være helsepersonell, jf. helsepersonelloven § 21.

Med uttrykket "legems- eller sykdomsforhold" menes forhold knyttet til den enkeltes kropp og helsetilstand. Med "personlige forhold" siktes det i prinsippet til all annen informasjon om en konkret pasient, som for eksempel pasientens fødested, fødselsdato, personnummer, statsborger forhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Taushetsplikten omfatter opplysninger helsepersonell får tilgang til både i og utenfor tjenesteforholdet, så lenge disse mottas i egenskap av at man er helsepersonell.

Formålet med helsepersonells taushetsplikt er å sikre befolkningens tillit til helsepersonell og helse- og omsorgstjenesten slik at personer ikke unnlater å oppsøke hjelp av frykt for at uvedkommende skal få tilgang til opplysninger. Tillitsforholdet er viktig for at pasienten skal føle det trygt å gi fra seg nødvendige opplysninger om seg selv og sin helsetilstand for at helseog omsorgstjenesten/helsepersonellet skal kunne yte best mulig helsehjelp. Pasienten skal føle seg trygg på at opplysninger som gis i forbindelse

med helsehjelp ikke benyttes i andre sammenhenger og utleveres til eller tilkommer uvedkommende.

Det er gitt flere unntak fra helsepersonells taushetsplikt. Det mest sentrale er at helsepersonell kan gi opplysningene videre til tredjemann dersom personen som opplysningene gjelder samtykker til dette, jf. helsepersonelloven § 22 1. ledd. Foreldre eller andre med foreldreansvar har rett til å samtykke til at det gis opplysninger videre på vegne av barn under 16 år, jf. helsepersonelloven § 22 2. ledd og pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4³. Dette utgangspunktet modifiseres på flere punkter. Barn over 12 år skal ha økende grad av selvbestemmelse i helsespørsmål og det skal legges økende vekt på hva barnet mener ut fra alder og modenhet. Slik sett kan det oppfattes som en "delt samtykkekompetanse" mellom foreldre og barn mellom 12 og 16 år. Er pasienten et barn mellom 12 og 16 år, skal informasjonen ikke gis til foreldrene eller andre som har foreldreansvaret når pasienten av grunner som bør respekteres, ikke ønsker dette, jf. pasient- og brukerrettighetsloven § 3-4 andre ledd. Dette får naturlig nok også betydning for foreldre eller andre med foreldreansvar sin rett til å samtykke på barnets vegne til at samme informasjon viderefremmes til andre.

Videre har helsepersonell opplysningsplikt til barnevernet etter helsepersonelloven § 33 ved mistanke om at barn er utsatt for omsorgssvikt med videre. Taushetsplikten er ikke til hinder for at opplysninger kan gis videre når tungtveiende private eller offentlige interesser gjør det rettmessig. Eksempel på dette er der det er mistanke om alvorlig skade på person. Dette følger av helsepersonelloven § 23 nr. 4. Helsesøster har også en plikt til å viderefremme opplysninger til politi og brannvesen når det er nødvendig for å avverge alvorlig skade på person eller eiendom, jf. helsepersonelloven § 31.

Helsedirektoratets vurdering

Helsesøstre yter helsehjelp i sitt arbeid med å følge opp elever i skolen, og er omfattet av helsepersonelloven, herunder lovens bestemmelser om taushetsplikt. Helsesøster har taushetsplikt om det de får kjennskap til i egenskap av å være helsepersonell. Dette innebærer at helsesøster må innhente samtykke fra elev og/eller foreldre for å kunne varsle skolens ledelse om informasjon som har kommet fram i behandlingsrelasjonen med en elev, jf. helsepersonelloven § 22. En helsesøster som får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har det trygt og godt på skolen kan i utgangspunktet likevel ha plikt til å varsle etter opplæringsloven kapittel 9 A hvis informasjonen ikke kan knyttes til en behandlingsrelasjon med de involverte elevene.

Det beror på en konkret vurdering hva helsesøster kan formidle videre til rektor som en del av varslingsplikten i slike situasjoner. I den vurderingen er det viktig å vektlegge hensynet til tillit som taushetsplikten skal ivareta. Det vil være brudd på taushetsplikten dersom helsesøster får opplysninger om en elev i egenskap av å være helsepersonell og bruker disse opplysningene til å oppsøke en situasjon hvor eleven er til stede, for deretter å varsle rektor uten å innhente samtykke. Helsesøster vil likevel i alvorlige situasjoner kunne ha rett til å varsle etter helsepersonelloven § 23. nr. 4.

I arbeidet som helsesøster er tillit og lojalitet til elevene svært viktig, og helsesøster kan gjennom dialog

formidle hva tjenesten kan bidra med for å hjelpe elevene. Helsesøster kan for eksempel innkalle eleven til en ny dialog og følge opp eleven hvis det er behov for det.

For mer informasjon om helsepersonellovens bestemmelser vises det til rundskrivet som ligger på våre nettsider <https://helsedirektoratet.no/retningslinier/helsepersonelloven—medkommentarer>

På bakgrunn av denne henvendelsen vil Helsedirektoratet ta inn en beskrivelse om forholdet mellom varslingsplikten i opplæringsloven og taushetsplikten i helsepersonelloven i *Nasjonalt faglig retningslinje for det helsefremmende og forebyggende arbeidet i helsestasjon, skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom*, se link <https://www.helsedirektoratet.no/retningslinjer/helsestasjons-og-skolehelsetjenesten>

Helsedirektoratets referanse: 18/6163-3

Kopi:

Helse- og omsorgsdepartementet (11)

Kunnskapsdepartementet

-
- 1) *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa av 17. juli 1998 nr. 61*
 - 2) *Lov om helsepersonell m.v. av 2. juli 1999 nr. 64*
 - 3) *Lov om pasient- og brukerrettigheter av 2. juli 1999 nr. 63*